

НОВІ АСПЕКТИ ПІДЛІТКОВОГО СУЇЦИДУ.

Кондратенко Л.О., Манилова Л.М., Чекстере О.Ю.

Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України, Київ, Україна

Lorusz@ukr.net, lidia.manylova@yandex.ua, achextere@mail.ru

Підлітковий суїцид належить до тих прикрих і болючих явищ, які хоч і вражають своєю трагічністю але часто розглядаються суспільством як виключно особистісні трагедії. Та час від часу відбувається різке збільшення підліткових суїцидів, які набувають рис епідемії. Так на самому початку ХХ століття Російською імперією прокотилась хвиля самогубств гімназистів. Тільки за офіційними даними у 1904 р. покінчили з життям 44 вихованці середніх учбових закладів, у 1907 – 74, у 1908 - 83, у 1909 – 143, тобто за чотири роки добровільно пішли з життя 274 дитини. В цьому випадку суспільство уже не могло розглядати суїцид як поодинокі явище, а тому почалось широке обговорення цього явища як широкими колами громадськості, так і науковою спільнотою. Нажаль у радянський час проблема суїциду підлітків потрапила до розряду "не бажаних" для дослідження, а тому широке вивчення цього феномену розпочалося тільки з приходом доби "перебудови". Проведені дослідження дозволили виявити основні причини суїцидальних вчинків підлітків.

Фоном на якому розвивається суїцидальна поведінка дитини можуть бути конфліктні стосунки в родині, коли дитина відчуває себе зайвою, непотрібною. Це і емоційна глухість батьків, нерозуміння батьками нагальних потреб дитини, байдужість до її проблем та переживань, насилля в сім'ї, розлучення батьків чи складні взаємовідносини між ними. Почуття самотності, поглиблюється в разі відсутності або обмеженості кола друзів з якими можна було б обговорити всі проблеми. На такому фоні поштовхом до суїциду може виступити як реальна проблема якою підліток не може поділитися ні з батьками, ні з друзями (булінг або моббінг з боку однолітків, переслідування або фізичне чи сексуальне насилля з боку стороннього

дорослого, вперше відчута та усвідомлена своя нетрадиційна сексуальна орієнтація, нещасливе кохання, фінансова неможливість задовольнити свої потреби, тощо) так і абсолютно дрібні скороминучі прикросці (погана оцінка хорошого учня, образа на дорослого або такого ж підлітка, страх покарання, падіння престижу, несправедливі звинувачення та навіть хвилиanne бажання "покарати" дорослого) все може стати поштовхом до підліткового самогубства. Саме тому дитячий суїцид так важко попередити. Однак у всіх випадках "традиційного" підліткового суїциду у самогубця були власні, внутрішні інтенції до здійснення цього вчинку.

Однак зараз з'явився новий тип суїциду головною відмінністю якого від традиційного виступає те, що у самогубця часто немає ні об'єктивних, ні суб'єктивних причин для цього вчинку і навіть власного наміру до його здійснення. По суті це суїцид лише за формою, але не за змістом. Мова йде про самогубство як елемент певної таємничої гри, в ході якої гравець поступово виконує все складніші завдання: спочатку простий малюнок на руці, потім нанесення собі фізичних ушкоджень, виконання дій, пов'язаних з ризиком для життя (перебігти дорогу якомога ближче до машини¹, перескочити з даху на дах сусідніх будинків, проїхатись на дасі вагону поїзда) і завершується гра (так званий квест) власне суїцидом, який проходить у вигляді "польоту" з останнього поверху багатоповерхівки. Всі етапи гри фотографуються, знімаються на відео та розміщуються в Інтернеті. Завершальний етап знімають двоє – сам майбутній самовбивця – вид перед стрибком і спостерігач - результат стрибка.

Зрозуміти логіку дій учасників мережевих "груп смерті" досить важко. Їх пояснення плутані та непослідовні. Вони говорять, що грають в гру, бо це "круто", дає можливість довести, що ти "особливий", не такий як інші.

Обстежений співробітниками лабораторії психодіагностики та науково-психологічної інформації Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН

¹ Для дітей молодшого шкільного віку, та молодших підлітків це завдання трансформувалось у самостійну гру "Біжи або помри".

України чотирнадцятирічний підліток, який зупинився лише тоді, коли впритул підійшов до останнього завдання квесту, розповідав, що його не дуже поважали в школі, а коли він став учасником "групи смерті" до нього різко змінилось ставлення однокласників. Він показував переписку, демонстрував виконання завдань і пишався собою. Але з часом йому ставало все страшніше та страшніше. Однак відмовитись від гри йому було дуже важко, бо він розумів, що однокласники дізнавшись про це, швидше за все, будуть насміхатись над ним. Та все ж страх смерті виявився сильнішим і він спробував вийти з групи. Однак адміністратор гри, почав надсилати йому СМС повідомлення погрожуючи помстою. На щастя підліткові вистачило мудрості звернутись по допомогу. Було змінено IP-адресу комп'ютера, про всяк випадок відформатовано жорсткий диск, а також замінено сим-карту телефону разом з номером.

Що ж змушує таких як він взагалі вступати в гру? Для дітей цього віку характерно бажання самостверджуватись, ставати кимсь важливим, знаходити групу друзів, які б визнавали його "особливість". Якщо він не знаходить таких друзів у реальному світі, то починає шукати у віртуальному. Заглибившись у нетрі соціальних мереж він може поступово втрачати зв'язок з реальністю, впадаючи у так званий "диссоціативний транс"[John Suler] і в цьому стані у нього різко знижується критичність сприйняття, він легко піддається навіюванням та маніпуляціям з його свідомістю. До того ж віртуальні ігри творять ілюзію "множинності життя" або взагалі "не існування смерті". Такий підліток, стрибаючи з даху будинку, насправді, до кінця не вірить у власну загибель, він запевняє себе, що його або хтось врятує або він просто "полетить до іншого світу, де все буде краще".

Як і у випадку традиційного суїциду кращою пропедевтикою такого вчинку є налагодження дійсно теплих, дружніх стосунків у родині, безоціночного прийняття дитини, забезпечення соціального комфорту поза сім'єю, створення середовища в якому він міг би себе повністю виявити і не потребував би пошуку визнання у віртуальному світі.